

ben már az először 1972-ben jelent törzsszövegben foglalkozik velünk, főként '56-unkkal.

És így tovább. George Bailey mindvégig megőrzött derűs stílusa mintha valamely konkrét személyhez intézetten lenne olyan meggyőző. Ugye, kitalálta már a Kedves Olvasó, hogy ama bizonyos Beate, akihez az ajánlás szól, a szerző német – német zsidó – felesége?

ZSÁVOLYA ZOLTÁN

(Fordította Liska Endre, Európa Kiadó, Budapest, 2003, 632 oldal, 2700 Ft)

SZABÓ ZOLTÁN:

A magyarság Európában, Európa a magyarságban

Szabó Zoltán *A tardi helyzettel* vált ismertté, és az irodalmi szociológiában megkezdett utat következetesen járta végig – itthon, majd a nyugati emigráció egyik vezetőjeként – haláláig. Író, publicista, gondolkodó egy személyben. A szemlélet sokoldalúsága többnyire az egyes írásokban is jelentkezik, ezért nehéz lenne azok egyértelmű műfaji besorolása. Talán az esszé a legszerencsésebb meghatározás, de az átmeneti korok Cs. Szabó kapcsán említett műfajfelbomlása rá is jellemző: „A mondat maradt meg a műfajokból, ahogy pusztulásuk idején az épületekből

megmarad az alapanyag, a kő. [...] az irodalmakban szinte mindenütt haloványulni kezd az egész és tündökölni kezd a rész.”

Szabó Zoltán álláspontja politikailag is nehezen ragadható meg a hagyományos jobboldali–baloldali szembenállás keretében. Ahogy a kötet összeállítója, András Sándor is hangsúlyozza a bevezetőben, Szabó a sajátosan magyar álláspontot keresi. Életműve rangját az adja, hogy ez a keresés nem hiábavaló. A kötetbe válogatott írásokból jól kirajzolódik a szerző uralkodó eszméi. Célja a „magyarabb magyarság”, vagyis a minőségi nemzet létrehozása. Jól látja a célja útjában álló, szinte leküzdhetetlen akadályokat, de úgy véli, és ezt történelmi példákkal is igazolja, hogy pontos látéleten alapuló, messzire néző cselekvési tervre mindig van lehetőség. Alapvető felismerése, hogy a magyarság életét geopolitikai helyzete határozza meg. Ennek tudatosítása minden közéleti program kiinduló pontja. A múlt nagy gondolkodói és államférfiai – az Árpád-háziaktól Adyig, Zrínyitől Széchenyiig – ezért mértékadóan érvényesek mindmáig, hiszen geopolitikai helyzetünk nem változott. És ezért kell a magyar sorskérdésekkel szembesülve első-sorban hozzájuk, és nem idegenből behozott eszmékhez fordulnunk: „az idegen alapozású nacionalizmust át kell építeni, már akiben lehet, a magyar hagyományok és magyar

emlékek talajára. Az ideológiai-korszellemi példa által való leigázottság állapotából át kell formálni a magyar »nemzetiség« reformkori ébredésének szavaira és fogalmaira. Tessék az őskutatást a hazai áramlatokra is kiterjeszteni.” (Ezek a szavak akár mottójául is szolgálhatnak a kiadó *Magyar Néző* sorozatának, amelyben a kötet megjelent.)

Mint a kiegészítés óta oly sokan, Szabó is az 1850-es években látja azt a fordulópontot, amikor a nemzet gerince megroppant: ettől fogva „kontraasszimiláció” kezdődik, vagyis a magyarság kezd alkalmazkodni a beléje olvadók – a helyi viszonyoknak megfelelő történelmi tapasztalatokat felszínes eszmékkel felváltó – szellemiségéhez. (A Szabó Dezsőtől induló eszme aktualitását jelzi, hogy hasonló gondolatokat fejtett ki a Szabó által idézett Németh László mellett a közelmúltban Csoóri Sándor is.) Ezt a mély helyzettudatot nélkülöző állapotot kívánja a „vakmerő remény”, a „csoda reménye” által sugallt magasságba emelni Szabó, még hozzá nem délibábos ábrándozással, hanem a teendőket konkrét lépésekre lebontva, a kínálkozó eszmék közül mindig az adott helyzetben tetre válthatóakra figyelve. Mert a „csodát” szerinte „ki lehet érdemelni”. A történelmi csapások kilátástalansága nem az önfeladásra ad okot, hanem a „nagyszerű halálra” kész „reménytelenül küzdő” által képviselt „vakmerő remény” „nagy-

ralátó realizmusát” kényszeríti ki. Hiszen (a történelmi) Magyarország változatosságával és hagyományaival alkalmas arra, hogy a teljes élet lehetőségét nyújtsa. Ehhez persze az kell, hogy az ország tájjá és hazává, a lakosság pedig közép-európai felelősségű nemzeté lényegüljön.

STURM LÁSZLÓ

(Természet- és Társadalombarát Fejlődésért Közalapítvány – Kortárs Kiadó, Budapest, 2002, 240 oldal, 1600 Ft)

CSENGEY DÉNES:

Szegényen, szabadon, szeretetben

Idén lenne ötvenéves Csengey Dénes író, politikus: a nyolcvanas évek népi-nemzeti értelmiségének egyik nagyhatású képviselője, a Hitel munkatársa, az MDF alapító tagja, majd haláláig országgyűlési képviselője. A *Szegényen, szabadon, szeretetben* című kötet válogatás tanulmányaiból, esszéiből, és naplótöredékeiből, amelyekben a szerző az értékviszályokkal küszködő hetvenes évektől kezdve a sorsfordító rendszerváltozásig elemzi azokat a társadalmi folyamatokat, amelyek, mint azóta már nyilvánvalóvá vált, még a mai magyarországi viszonyokat is meghatározzák.